

ЧОТИРИ МІФИ ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Сучасна антиукраїнська пропаганда активно використовує кілька наративів, що мають на меті дискредитувати український визвольний рух ХХ століття і, відповідно, сучасну українську державність. Їх повторюють у російських медіа, політичних ток-шоу, а від 2014 року використовують ще й як частину зовнішньополітичного виправдання агресії.

Спробуємо розібрати детальніше чотири ключові твердження – і порівняти їх із тим, що в інтерв'ю іноземним журналістам говорив Степана Бандери після Другої світової війни.

«Український націоналізм – це нацизм і шовінізм»

Напевно, головним пропагандистським міфом є те, що «український націоналізм – це ніщо інше, як нацизм і шовінізм». Він базується на навмисному ототожненні понять «націоналізм» і «нацизм», що історично і теоретично є різними явищами.

В інтерв'ю Бандера прямо зазначав: *«Поняття «українського націоналіста», «націоналістичного руху», має зовсім інше значення, ніж подібні терміни на Заході. Український націоналістичний рух не має нічого спільного з нацизмом, фашизмом або націонал-соціалізмом. Український націоналізм бореться проти імперіялізму, проти тоталітаризму, расизму і всякої диктатури чи застосування насильства».*

Він також підкреслював, що українська держава має гарантувати: *«...свобідний розвиток усіх ділянок життя – релігії, культури, господарства, забезпечить всебічну особисту свободу і справедливість усім громадянам України».*

Тобто йшлося не про расову ієрархію чи експансію, а про право народу на самовизначення та політичну свободу.

Також він говорив і про те, що в серцях українців немає почуття ненависті проти союзних народів. *«Навпаки, вони бажають дружнього поєднання і спільної боротьби всіх народів проти поневолювача».*

Таким чином, український націоналізм позиціонується як антиімперський рух, а не як ідеологія панування.

«ОУН співпрацювала з нацистами»

Тема співпраці – одна з найчутливіших. Пропаганда подає її як стратегічний союз із Третім рейхом. Проте історична картина складніша.

На питання про арешт німцями Бандера відповідав:

«В 1941 р. після проголошення відновлення Української Держави проти волі й плянів гітлерівської Німеччини в'язнили до 1943 р. в тюрмі тестано в Берліні, а потім до вересня 1944 в концтаборі Захсенгаузен».

Факт ув'язнення в концтаборі є важливим у цьому питанні. Проголошення Акту відновлення державності 30 червня 1941 року не було погоджене з Берліном.

Бандера також наголошував:

«Гітлерівська Німеччина ніколи не ставилась насправду позитивно до справи української державної самостійності, тільки намагалася заманити сумнівними обіцянками».

І коли у 1944 році німці, відступаючи, намагалися використати українських націоналістів у власних інтересах він сказав, що відкинув пропозиції співдії.

Це не заперечує складності історичної ситуації, але ставить під сумнів тезу про ідеологічний союз.

«Мета ОУН – авторитарна держава»

Пропаганда часто стверджує, що ОУН прагнула встановити диктатуру. Проте в інтерв'ю декларувалася інша модель:

«ОУН змагає до народоправства (демократії) і соціальної справедливості. ОУН бореться проти комуністичного суспільного поневолення й визиску».

А щодо стратегічної мети, то Бандера визначав такі цілі ОУН:

- визволення України;
- повалення стану поневолення України большевицькою росією;
- відбудову Української Самостійної Соборної Держави;
- знищення російського імперіялізму;
- розподіл СРСР на самостійні національні держави.

Ключовим тут є принцип самостійності народів, а не централізованої диктатури.

Водночас Бандера різко виступав проти ілюзій «легальної» боротьби в умовах тоталітарної системи, вважаючи, що проти режиму терору можлива лише революційна боротьба.

«Більшовизм і російський імперіялізм – різні речі»

Є ще один поширений наратив, він уже не стосується безпосередньо ОУН, але часто в контексті розмов про націоналістів говорять, що боротися треба було лише просто більшовизму, а не проти усіх російських організацій.

Бандера не раз наголошував, що не варто відмежовувати російський більшовизм від імперіялізму, оскільки вони не є різними поняттями, а складовою одного цілого і доповнюють одне одного. Свою позицію він формулював так: *«Розмежування большевизму від російського імперіялізму є неправильне. Не можна знищити одного, залишаючи другий».*

Ще одна цитата на підтвердження цього: *«Для нас большевизм є лише однією з форм традиційного російського імперіялізму».*

У цій концепції більшовизм – це модерна форма старої імперської політики. Саме тому він застерігав від спроб робити ставку на «антибільшовицькі» російські сили, які водночас прагнуть зберегти імперію.

Ідея української визвольної боротьби трактувалася ширше: *«Українська визвольна боротьба є складовою частиною загальної визвольної боротьби всіх поневолених російським імперіялізмом народів».*

Тобто це була антиімперська, а не лише антикомуністична позиція.

Чому ці міфи живі сьогодні

Сучасна російська пропаганда активно використовує радянські кліше: «фашисти», «карателі», «нацисти». Їхня функція – не історичний аналіз, а моральна делегітимізація української державності.

Однак навіть звернення до джерел показує: ідеологічна самопрезентація українського визвольного руху була антиімперською, антирасистською і спрямованою на створення незалежної держави, яку мислили як простір політичної та національної свободи.

Історія ХХ століття складна й багатовимірною. Але її спрощення до пропагандистських формул – це не про пошук правди. Це про політичну технологію, яка й досі працює.

Вікторія ЛЕСЦІВ,
студентка третього курсу
факультету журналістики
ЛНУ імені Івана Франка